

Савченко О. О. Паремийная вербалізація концепта «гора» (на матеріалі українського і англійського мов).

Анотація

В статті проведено порівняльний аналіз паремій українського і англійського мов з опорною лексемою «гора /mountain /hill». Виявлені універсальні і етноспецифічні когнітивні ознаки досліджуваного концепта, виділені його понятійні, образні і ціннісні складові.

Ключові слова: паремія, прислів'я, поговорка, концепт, когнітивний ознак.

Savchenko O. O. Proverbial verbalization of the concept «mountain» (based on the material of the Ukrainian and English languages).

Summary

The article deals with the proverbial manifestation of the concept «mountain» in Ukrainian and English languages. It generalizes common definitions of the term paroemia, specifies differentiative features of proverbs and sayings. The comparative analysis of the paroemias with the component mountain has been conducted which reveals universal and national cognitive features of this concept.

The aim of the work is to reveal the universal and national cultural meanings of the Ukrainian and English paroemias with the lexeme mountain. The object of the research is proverbs, sayings and riddles as proverbial subtypes. The subject is cognitive features of the concept under research.

It is stated that the concept «mountain» is of great linguistic and cultural value, particularly in the Ukrainian common consciousness, which is proved by a number of metaphoric expressions like lysa hora, kamyana hora, kruta hora, zolota hora. The ambivalent interpretation of mountain, based on the mythological outlook, as notions happiness-grief is universal. The additional universal meanings of the paroemias, in which the image of mountain is reflected, are immobility/ mobility(metaphorical); a boundary between own and alien space; alien world; distantness; a place for movement; a pasture; wildlife place.

Key words: paroemia, proverb, saying, concept, cognitive features.

УДК 811.161.2'373(045)

Семашко Т. Ф.,

кандидат філологічних наук,

доцент, докторант Інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

E-mail: semashko.tat@yandex.ua

**АНТРОПОСТЕРЕОТИПИ ІЗ ГУСТАТИВНИМ КОМПОНЕНТОМ
ЯК РЕПРЕЗЕНТАНТИ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

У пропонованій розвідці на лексикографічному матеріалі піддані аналізу мовні репрезентації сенсорних ментальних комплексів, якими виступають етнокультурні стереотипи із перцептивним компонентом. Вивчення потенціалу таких одиниць в аспекті лінгво-когнітивного аналізу дозволить розкрити національну специфіку їх внутрішньої організації та з'ясувати, як відбувається опрацювання інформації про світ у свідомості носів української лінгвокультури.

Ключові слова: чуттєве сприйняття, модуси перцепції, густативи, стереотипи із перцептивним компонентом.

Сенсорний рівень – сприйняття за допомогою зору, слуху, на смак, на дотик, за допомогою нюху – є найпершим контактом людини з навколишньою дійсністю, за допомогою якого інтерпретується отримана уся перцептивна інформація. Будь-який із феноменів навколишньої дійсності, що сприймається органами чуття, паралельно підлягає логічному осмисленню і категоризації. Питання про те, яким чином відбувається сприйняття та категоризація навколишньої дійсності, є центральним у руслі сучасних досліджень когнітивної лінгвістики.

Тісний взаємозв'язок категоризації із системою сприйняття світу п'ятьма органами чуття, з одного боку, і з обробкою сенсомоторних і перцептивних даних за допомогою мови [3, с. 307], з іншого, робить актуальними дослідження специфіки мовної репрезентації перцептивних ментальних комплексів, якими виступають сенсорні етнокультурні стереотипи. Під стереотипом сенсорного

сприйняття ми розуміємо певну усталену, відносно усвідомлену, регулярно відтворювану ментальну структуру, яка на рівні емоційного й асоціативного сприйняття фіксує результати профілювання світу етнічною свідомістю, та об'єктивована різнорівневими мовними засобами, що є відбитком лінгвокультурно значимої інформації.

Оскільки стереотипи є результатом систематизації феноменів у свідомості, відповідно, вивчення їх повинно вестися як у синхронному, так і в діахронному аспектах одночасно, адже «будь-який повний синхронний опис мови не може обійтися без поняття архаїзму та інновації» [4, с. 40]. Надійним джерелом, що дозволяє вивчати лінгвокультурні феномени у діахронії, є лексикографічні праці. Аналіз стереотипів, зафіксованих матеріалами «Словника української мови» в 11-ти томах (1970–1980) – далі СУМ, дозволить виявити і встановити ступінь інформативної достатності перцептивних стереотипів української мови ХХ ст.; уможливить розв'язання питання не тільки щодо способів розкриття значень етностереотипів, а й щодо повноти, точності сучасного тлумачення як денотативного, так і конотативного аспектів семантики, а також дасть можливість зробити висновки щодо їх усталеності в українській лінгвокультурі. Зауважимо, що обсяг статті не дозволяє розглянути стереотипи усіх модусів перцепції, тому ми обмежили коло наших пошуків антропостереотипами, компонентами яких є базові об'єктивації смакової ознаки – ад'єктиви *гіркий, кислий, солодкий, солоний*.

Сфера густативної перцепції є особливим видом чуттєвого сприйняття, що значно відрізняється від інших індивідуальністю своєї природи та антропоцентризмом. Названі відчуття носять більш суб'єктивний характер; мають велике емоційно-психологічне значення для людини; відіграють важливу функцію захисних реакцій організму на зовнішні подразники тощо. Важливість фізіологічної перцепції для людини викликає до останньої зацікавлення науковців різних галузей знань, зокрема й у царині лінгвістики, дослідження яких активізувались у мовознавстві ХХ ст. У полі зору науковців – ономазіологічний, лексико-семантичний та номінативний аспекти; етимологічні, семантичні та функціональні особливості густативної лексики, зв'язок із іншими словами всередині лексико-семантичної групи та за її межами; описані словотвірні гнізда смакової лексики; досліджено явище синестезії тощо (Х. Альтнер, Л. Ашкіназі, Т. Барлас, М. Білоус, М. Борисенко, І. Гайдаєнко, К. Герасимова, Н. Гутова, А. Висоцький, П. Воробець, Н. Вострякова, О. Жаркова, С. Караваєва, Л. Кім, Ж. Лечицька, О. Макарова, Т. Матвєєва, М. Мохосоєва, М. Петришин, М. Піменова, В. Сідельникова, Л. Собчук, Н. Тимейчук, Л. Нган, Л. Ширіна та ін.). Смак при цьому визначається як процес сприйняття, що означає участь вищих когнітивних елементів, які інтерпретують сенсорну інформацію [2, с. 324]. Попри значну кількість напрацювань, антропостереотипи із густативним компонентом не стали предметом зацікавлення науковців. Вивчення потенціалу таких одиниць в аспекті лінгво-когнітивного аналізу дозволить розкрити національну специфіку їх внутрішньої організації та з'ясувати, як відбувається опрацювання інформації про світ у свідомості носів української лінгвокультури.

З лінгвістичного погляду смак цікавий тим, що він вербалізується досить складно, тому основна проблема полягає у пошуку лінгвістичних корелятивів для різних значень смакової шкали. Наслідком такого факту є те, що лексика, яка належить до сфери густативного сприйняття, менше структурована і оформлена у мові; вона відносно збіднена – мова не потребує лексикалізації низки периферійних понять, а воліє конструювати їх за необхідності; її різноманітність мінлива; найчастіше вона позичена у імен природних реалій (наприклад, *смак малини; смак прісної води, полуничний смак крему* та ін.).

Традиційно виокремлюють чотири основні смакові відчуття, яким у мові відповідають чотири первинні назви смаку *солодкий, солоний, гіркий, кислий* – об'єкт аналізу у пропонованій розвідці. Відповідні назви характеризуються властивістю виражати ознаки предметів не через відношення до інших предметів, дій чи обставин, а «безпосередньо, семантикою власної основи. Вони сприймаються як непохідні і морфологічно не співвідносяться з іншими частинами мови». Первинні назви простих смаків пройшли найдовший шлях розвитку, результатом чого є їхня семантична незалежність, високий ступінь узагальнення, немотивованість, стилістична нейтральність, словотвірна продуктивність, що

дозволяє означити останні як базові позначення смакових якостей, які «характеризуються найбільш розвиненою, порівняно з іншими назвами смаку, багатозначністю» [1, с. 5].

За матеріалами СУМ, кількісно домінантними є перцептивні антропостереотипи, заґрунтовані на власне сенсорній ознаці, носіями якої є прикметники *гіркий, кислий, солодкий, солоний*, що виступають назвами основних видів смакових відчуттів та передають ядерне значення «який має своєрідний смак», де смакові об'єктивації протиставляються як назви смаків, смислові відношення між якими не зводяться ні до бінарних (антонімічних), ні до градаційних, оскільки останні «не є ні двома ступенями якої-небудь ознаки, ні ствердженням чи запереченням ознаки» [5, с. 83].

Очевидно, що означені густативні номінанти є видовими назвами загального поняття «смак» і протиставляються у свідомості мовців як назви різних смаків. Поняття, що формують їхні сигніфікати з логічної точки зору, є рівноправними, де кожна із наведених номінацій може протиставлятися іншим (*солодкий* – протилежне *гіркий, кислий, солоний*; *кислий* – означає не *солоний*, не *гіркий* і не *солодкий* тощо). У семантичному змісті смакових назв виявляються інтегруючі (об'єднуючі) компоненти: «ознака» – «якість» – «смак» і диференційні, що становлять собою ознаки видової розрізненості: «солодкий» – «гіркий» – «кислий» – «солоний». Семантичні зв'язки відповідних номінацій у логічному плані засновані на порівняльних, сумісних поняттях, що перебувають у відношеннях перехреснування, а лінгвістично – на змістовій схожості й відмінності їх як мовних одиниць [1, с. 53].

Такі стереотипи виформовують узагальнені образи у межах субмоделі «гастрономічні уподобання», що уможливує з'ясування загальної спрямованості еталонних ознак (бажаних та небажаних), у результаті чого перцептивний образ постає з чітко окресленим типовим комплексом характеристик.

Мовленнєва актуалізація базових густативних ад'єктивів відбувається в атрибутивних конструкціях, де об'єктом референції виступають номінації, розподілені у межах різних тематичних груп: а) назви рослин, їх частин і плодів, яким внутрішньо властивий певний смак: *виноград, ягода, полин, редька, хрін, лимон, щавель, терен* та ін. б) харчові продукти, напої, страви, ліки тощо, яким властивий певний смак: *перець, горілка, гірчиця, льодяник, цукерка, шоколад* та ін. При цьому відповідна якість сприймається як результат особливого способу приготування: *борщ, квас, капуста, пиріг, тістечко, варення, тараня, оселедець, огірок* та ін.; в) речовини, для яких зазначена якість є внутрішньо характерною: *мед, цукор, сіль, ропа, оцет, кислота* та ін.; г) родові та видові поняття смакового відчуття: *смак, присмак*. Результатом поєднання базових густативних номінантів із об'єктами референції є актуалізовані монопрофільною сенсорною ознакою антропні етнокультурні стереотипні образи «гастрономічної» субмоделі: *солодкий мед, солодкий цукор, солодкий виноград, солодкий сік, солодкий пиріг, солодке тістечко, солодке варення, солодкий чай, гіркий полин, гірка редька, гірка горілка, гіркі ліки, кислий терен, кислий (квасний) борщ, кислий квас, кисла капуста; солоня тараня, солоний оселедець, солоня сіль, солоня ропа* та ін.

Спостережено, що рух значення по сенсорній шкалі продукує проекцію означених образів у ментальну площину та зумовлює розвиток у змісті останніх додаткових значень, мотивованих внутрішнім змістом як густативних компонентів, так і об'єктів оцінки. Зокрема, проекцію у ментальну сферу отримує субстантивованій прикметник *солодке* (*Обід: борщ з кашею, голубці, курчата й солодке* [СУМ, II, с. 119]), що розвиває сенсорно-ментальне значення «солодка страва – фрукти, компоти і т. ін., які подаються наприкінці обіду», «десерт». Додатковий конотативний відтінок вносить стала ознака, яка набуває ознаки за дією – дієприкметник *просолений* у структурі антропного стереотипу формує сенсорно-ментальне значення «просочувати, насичувати сіллю» (*Січкач ... впаковував у мішки з зерном кусні добре просоленого сала* [СУМ, VIII, с. 291]; *На столах страви-страви, так батечку мій! ... там і яєшні, ... і холодцю з раками і з просолоною осятринкою* [СУМ, VIII, с. 291]). Шляхом образних асоціацій, які умотивовані хазяйновитістю представника українського етносу, означені образи опосередковано засвідчують формування додаткової семи «про запас».

Ментальний складник спостережений і у змісті усталених сполучень, які потрактовані нами як мовні одиниці спеціальної комунікації – національні терміни, які усувають розбіжності між індивідуальними знанням індивіда та знаннями усього мовного колективу. Стереотипи-терміни із густативним компонентом демонструють первинну позицію несенсорного значення, що знайшло свій вияв у назвах деяких рослин із вторинною сенсорикою. Такі стереотипні образи розвивають ментально-сенсорні значення, як-от: **солодкий перець** «певний сорт перцю, який уживається як приправа» (*При вирощуванні на насіння потрібна просторова ізоляція солодких сортів перцю*[СУМ, VIII, с. 301]); **солодкий горох** «польова і городня трав'яниста рослина родини бобових з круглим насінням» (*Мамо, а солодкий горох ми посадимо тут?* [СУМ, IX, с. 446]); **солодкий корінь** (те саме, що солодець; локриця) «багаторічна рослина родини бобових, корінь якої використовують у промисловості та медицині», або виходять за межі сенсорного значення та у межах моделі «зовнішній щодо людини світ» розвивають ментальні значення: **кислі ґрунти** «ґрунти, у яких є вільні й увібрані іони водню та алюмінію» (*На Поліссі переважають кислі дерново-підзолисті ґрунти* [СУМ, IV, с. 153]); **кисла сіль** «сіль, що містить водень, здатний заміщуватися металом» (*Кислим називається фіксаж, до складу якого введена кисла сіль або слабка кислота*[СУМ, IV, с. 153]).

Спостережено, що смакові номінації як структурні компоненти антропних стереотипів є, у переважній своїй більшості, виразно аксіологізовані. Так, солодкий смак викликає приємні відчуття. Тому на основі прямого номінативного значення ад'єктив **солодкий** у структурі стереотипу продукує позитивно-марковані конотації «приємний на смак», «смачний», що підтверджено контекстом (*Подали пиріг.. Солодкий, начинка з варення, а в роті так і тане* [СУМ, IX, с. 446]; *Груші були здорові, як кулаки, та солодкі, як мед*[СУМ, IX, с. 446]).

Носієм виразної позитивної аксіології є прикметник **медовий (медвяний)**, де оцінка прочитується його внутрішньою формою «солодкий, як мед». Правомірною видається думка щодо прикметника **медовий** як вторинної назви атрибута «солодкий», що позначає ускладнену смакову якість. Семантичний зміст означеного ад'єктива тлумачиться через сему «дуже (значно)», мотивовану внутрішньою формою номена **мед** (*мед* – «густа солодка маса, яку бджоли виробляють з нектару квітів» [СУМ, IV, с. 661]), що зумовлює градацію смакової ознаки. У результаті **медовий** прочитується як такий, що має більш насичену якість, ніж «солодкий», та у структурі етнокультурних стереотипів виконує функцію семантичної градації (*Цей медовий, цей чудовий плід* [СУМ, X, с. 95]) чи функцію градаційного уточнення, яка особливо чітко проявляється при контактному вживанні з етнічною номінацією (*Прозорі дині наче стікали солодким медовим соком*[СУМ, IV, с. 664]). При тому ад'єктив **медовий** може виступати як «самостійний» конкретизатор ознаки (*Чорний дрізд у муравах шовкових шукає спілих, медових ягід* [СУМ, IX, с. 527]), так і у складі композитів-атрибутивів (*Ми принесемо богині смокви медово-солодкі* [СУМ, IX, с. 414]) та композитів-номінантів (*Тут ворохи солодких пряників-медовиків, в'язки бубликів* [СУМ, IX, с. 446]).

Аналіз сполучуваності ад'єктивів **гіркий, солоний та кислий** свідчить про те, що в їх змісті наявний надлишок виявлення названої якості – звідси й негативна їх аксіологія, зумовлена естетико-емоційним фоном сприймання (*Єсть іще плини осібні, гіркі, нестерпучо солоні*[СУМ, VI, с. 582]; *Певно докучила тобі гірчи за редьку гірку* [СУМ, VI, с. 754]; *Чорний терен красувався з-під зеленого листу, а покоштував, такий-то вже кислий прийшовся* [СУМ, IV, с. 153]; *Огірок дуже кислий, без усякого смаку* [СУМ, IX, с. 392]). При тому зауважимо, що у контексті може відбуватися нейтралізація негативної оцінки якості, яка позначається за рахунок уведення носія позитивної оцінності – ідентифікатора **смачний** (пор. **Терен осінній смачний**[СУМ, XI, с. 213]; *Вони [лісові ягоди] були такі кислі, такі смачні!* [СУМ, XI, с. 624]).

Рух по сенсорній шкалі зумовлює градацію смакової ознаки, яка визначається за допомогою різноманітних мовних засобів. Найвиразнішим лексичним підсилювачем стереотипного образу за вихідною густативною ознакою є троп осі псевдототожності «порівняння – акт думки», спрямованої на встановлення схожості, як і на виявлення в об'єкті порівняння нових властивостей. Об'єктами порівняння таких стереотипних образів є реалії, що містять відомі українському етносу ознаки. Для

ознаки «солодкий» такими виступають: *мед, цукор, цукерка, варення, шоколад, виноград, пряничок* (напр., *солодкий, як мед; солодкий, як цукор; солодкий, як цукерка; солодкий, як варення; солодкий, як шоколад; солодкий, як виноград; солодкий, як пряничок*); для ознаки «гіркий» об'єктами зіставлення є: *гірчиця, перець, полин, редька, хрін* (напр., *гіркий, як перець; гіркий, як полин; гіркий, як редька; гіркий, як хрін; гіркий, як гірчиця*); об'єктами порівняння атрибута «солоний» є: *ропа, сіль, сльоза, тарань, огірок* (напр., *солоний, як ропа; солоний, як сіль; солоний, як сльоза; солоний, як тарань; солоний, як огірок*); для ознаки «кислий» об'єктами зіставлення виступають: *лимон, щавель, оцет* (*кислий, як лимон; кислий, як оцет; кислий, як щавель*). При тому зауважимо, що у позиції об'єкта зіставлення до предмета дескрипції представлені як усталені об'єкти порівняння, що сходять до етнічних еталонів: *мед, цукор, полин, редька, хрін, ропа, сіль, щавель, огірок, лимон* та ін., так і неусталені: *цукерка, шоколад, варення, сльоза, тарань, оцет* та ін. У порівняльній конструкції і усталені, і неусталені об'єкти порівняння містять яскраво виражені ознаки, які є характерними для українського етносу в певних умовах, і як наслідок використовуються для характеристики пізнаваного – суб'єкта порівняння.

За ступенем активності домінують об'єкти зіставлення, що тяжіють до предметної феноменології та сходять до етнічних еталонів (пор. *Груші були здорові, як кулаки, та солодкі, як мед* [СУМ, IX, с. 446]; *Пахло ... солодкими, як цукор, очеретяними шпичками* [СУМ, XI, с. 524]; *Є слова гіркі, як полин, є недостиглі слова* [СУМ, V, с. 300]; *Юшка була солоня, як ропя* [СУМ, VIII, с. 880]). Означена сполучуваність є зоною потенційної стереотипізації у межах якої формуються регулярно повторювані історично-зумовлені стереотипні образи.

Особливо вартісною видається співвіднесеність густативної ознаки, що градується глибоко національними синтаксичними конструктами, які індивідуалізують якості, що позначаються, та виступають засобом уточнення їх інтенсивності (часто надмірної). Наприклад, *солодкий, аж нудить; солодкий, аж надто; солодкий, аж приторний; солодке, аж з душі верне; солодкий, аж у дупі злипається; гіркий, аж дихання забиває; солоний, аж язик пропікає; такий кислий аж скривився; кислий, аж зуби (язика) зводить; квасний, що аж очі на лоба вилазять; кривиться, як од кислого; кислий, аж страх; кисле, аж в рот тисне* тощо.

Виступаючи узагальненою назвою якості об'єкта, густативні лексеми конкретизують та інтенсифікують свою співвіднесеність з денотативною реалією за допомогою додаткових мовних засобів, які вказують на ступінь виявлення названої якості (недостатньої, достатньої чи надмірної) у більш широкому контексті, наприклад, *смак приємний, у міру солоний; дині такі солодкі; в міру кислий квас; надмірно кислий смак хліба; вода якась ніби гірка* та ін. Наведені форми є засобом вторинної ідентифікації смакової якості, що вже названа засобами первинної номінації, тому їх можна визначити як додаткові прямі найменування, які є одним із засобів градації смакової якості.

За необхідності семантичну й аксіологічну значимість смакової ознаки увиразнюють і градуують «переходи» від звичайного ступеня вияву смакової ознаки до вищого та нижчого ступенів міри вияву ознаки за допомогою форм якісної оцінки, показниками якої слугують словотвірні морфеми, які утворюють нові лексико-семантичні одиниці та виступають мотивуючими елементами, разом як і диференційними ознаками останніх. Так, більшу або перебільшену міру вияву смакових якостей у структурі антропостереотипів передають густативи *солодиший, солоденький, солодючий, солодющий, надсолодкий, кислощій, кислощій, прекислоий, кисліший; гіркуватий, гіркіший, гіркущій, гіркущій, прегіркий, солоніший, солонющій, солонючий* та ін. Номінації смаку *солодкуватий, гіркуватий, кислуватий, кислявий, кисленький, солонуватий* та деякі ін. виражають неповноту вияву смаку, меншу міру його вияву. Означені номінації є семантичними синонімами, тотожними за предметно-понятійним значенням, які є продовженням синонімічного ряду, що виражають значення базових смаків та, окрім об'єктивного лексичного значення, містять значення суб'єктивне – передають ставлення мовця (позитивне / негативне) до висловленої думки. Крім того, з метою градації смакової ознаки використовуються повтори,

складні форми слів, одна з яких може бути префіксована, як от: *солодкий-солодкий, кислий-кислий, кисло-кислий, гіркий-гіркий* та ін.

Отже, матеріали СУМ засвідчують широкий стратум дистрибуції сполучуваності густативної ознаки, де ядерну зону утворюють лексеми *солодкий, солоний, гіркий, кислий* – назви простих (первинних) смаків. Текстові матеріали підтверджують високий ступінь тотожності використання означених лексем у прямому значенні як структурних компонентів антропних етнокультурних стереотипів, заґрунтованих на власне сенсорній ознаці, які виформовують узагальнений стереотипний образ у межах субмоделі «гастрономічні уподобання». Сполучуваність густативних ад'єктивів із об'єктами референції – іменниками різних тематичних груп, для яких смакова якість є внутрішньо характерною – є зоною потенційної стереотипізації, у межах якої формуються регулярно повторювані антропні історично-зумовлені стереотипні образи, актуалізовані монопрофільною сенсорною ознакою, градація якої мотивована різномірними мовними засобами. Такі образи є етнічно проакцентованими; вирізняються яскраво вираженою аксіологією (позитивною / негативною); вони сконцентровані та узгоджують у своєму семантичному полі своєрідну палітру смакової сенсорики, відмінну від інших культур, яка об'єднує представників українського етносу. Низка ментальних операцій зумовлює формування стереотипів із густативним компонентом, що втратили зв'язок із перцептивною ознакою; аналіз останніх – у подальших розвідках автора.

Перелік умовних скорочень назв використаних джерел

СУМ – Словник української мови : в 11 т. / [гол. ред. кол. І. К. Білодід]. – К. : Наукова думка, 1970–1980.

Список використаної літератури

1. Гайдаєнко І. В. Назви на позначення смаку: етимологія, семантика, функціонування: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / І. В. Гайдаєнко. – Херсон, 2002. – 17 с.
2. Иванов В. В. Славянские языковые моделирующие семиотические системы / В. В. Иванов, В. Н. Топоров. – М., 1965. – 247 с.
3. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
4. Курилович Е. О методах внутренней реконструкции / Е. Курилович // Новое в лингвистике. – Вып. IV. – М. : Наука, 1965. – С. 36–44.
5. Трубецкой Н. С. Основы фонологии / пер. с нем. А. А. Холодовича; под ред. С. Д. Кацнельсона. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 352 с.

Семашко Т. Ф. Антропостереотипы из густативным компонентом как репрезентанты лингвокультурной информации.

Аннотация

В статье на лексикографическом материале автор делает анализ языковых репрезентаций сенсорных ментальных комплексов, которыми выступают этнокультурные стереотипы из перцептивным компонентом. Изучение потенциала таких единиц в аспекте лингво-когнитивного анализа позволит раскрыть национальную специфику их внутренней организации и выяснит, как происходит обработка информации о мире в сознании носителей украинской лингвокультуры.

Ключевые слова: *чувственное восприятие, модусы перцепции, густативы, стереотипы с перцептивным компонентом.*

Semashko T. F. Ethnic stereotypes of flavor components in the aspect of the presentation of ethnocultural information.

Summary

The close relationship with the categorization of perception of the world system of the five senses and the perceptual interpretation of the data by means of language makes the study relevant specifics of language representation of perceptual mental complexes, which are the sensory ethnic and cultural stereotypes.

Appeal to the proposed topic due to lack of attention to stereotypes touch component, and their role as representants of national and cultural identity of the ethnic group. The author on the material on the «Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes (1970–1980)» makes an attempt to analyze the ethnic stereotypes of the flavor components, which nominated the «food».

Dictionary Materials fix a wide plane flavor compatibility feature, where the nuclear zone to form tokens sweet, salty, bitter, sour – the names simple (primary) taste. The texts show a high degree of identity use these tokens in the

literal sense, as the structural components of anthropic ethnic and cultural stereotypes, based on – the touchscreen feature. Analyzed form generalized stereotypes stereotypical image within the sub-model «food preferences». Compatibility flavor adjectives objects reference – nouns of different thematic groups, whose taste quality has an internal characteristic – is a zone of potential stereotyping, in which form recurring anthropic historically conditioned stereotypical images, updated touch feature, which is caused by different levels gradation language means.

Ethnic stereotypes of flavor components have ethnic accents; characterized by a distinct axiology (positive / negative), they concentrate and coordinate in its semantic field is a kind of palette of taste sensation, different from other cultures, which brings together representatives of the Ukrainian ethnos.

Key words: sensory perception, modes of perception, ethnic stereotypes of flavor components.

УДК 811.112.2'42:32+811.112.2'373.612.2:321.7

Скляренко О. Б.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземної філології і методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
E-mail: lesia-skliarenko@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРИЧНОЇ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «ДЕМОКРАТІЄ» У НІМЕЦЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена аналізу німецького політичного дискурсу. До уваги взято метафоричну вербалізацію базового концепту «demokratie». Встановлено, що цей концепт об'єктивується за допомогою фреймів «reisen», «krieg», «haushalt», «wirtschaft», «soziales leben». Головна увага при цьому зосереджена на фреймі «reisen», який у статті представлений слотами «дорога та напрямок», а також слотом «прибуття». Виявлено, що метафоричної вербалізації у досліджуваному концепті набувають іменники, структура «іменник + дієслово», а також «іменник + іменник».

Ключові слова: концепт, фрейм, слот, політичний дискурс, метафора, об'єктивація концепту, вербалізація.

Постановка проблеми. Після об'єднання Німеччини німецька держава перестала бути заручником зовнішніх обставин, які стримували її зовнішньополітичну діяльність. Перед Німеччиною постали виклики і завдання, які спричинили потребу сформувати новий політичний курс.

Розвиток німецького політичного дискурсу є досить **актуальним** питанням, адже у сучасному світі Німеччина є визнаним європейським лідером, який у багатьох аспектах визначає політику усього Європейського Союзу, європейського континенту та світу у цілому.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. На сьогодні існує досить багато досліджень науковців, які аналізують особливості сучасного німецького політичного дискурсу. Серед них – К. Пилипенко, В. Турчин, М. Турчин, Л. Гайдученко, А. П. Чудінов та інші. Але серед усіх вище вказаних досліджень досить мало уваги приділялося особливостям використання концепту «demokratie», що і стає **метою** нашої розвідки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення антропоцентричної наукової парадигми сприяло зверненню сучасної лінгвістики до мови як експлікаційного механізму, який відтворює основні когнітивні процеси, пов'язані зі світопізнанням та світорозумінням людини як представника певної лінгвокультури. У цій взаємодії мова виявляє себе як фактор, що формує націю через збереження та передачу культури, традицій, суспільної свідомості певного мовленнєвого колективу [1, с. 18]. Дослідженням взаємозв'язку культури та мови в їх функціонуванні займається лінгвокультурологія, яка відтворює процес мовно-культурної взаємодії, який відображає як цілісну структуровану сукупність одиниць в єдності їх мовного та немовного (культурного) змісту за допомогою систем методів з орієнтацією на сучасні пріоритети та культурні установки [3, с. 82].